ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ನಿರ್ಮೂಲನೆಗೆ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಅವರ ಕೊಡುಗೆಗಳು

ಮಯೂರ ರಾಮಚಂದ್ರ ಕುದರಿ

ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ, ಶ್ರೀ ಸಂಗಮೇಶ್ವರ ಕಲಾ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ಚಡಚಣ.

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17296562

ABSTRACT:

ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯು ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರ ಮತ್ತು ಆಳವಾಗಿ ಬೇರೂರಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಸಮುದಾಯದ ಜನರನ್ನು ಮೂಲಭೂತ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳಿಂದ ವಂಚಿಸಿ, ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. 19ನೇ ಶತಮಾನದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ, ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿರಾವ್ ಫುಲೆ ಅವರು ಈ ದುಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿಯ ಮೂಲಾಧಾರವನ್ನೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಚಿಂತಕ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಸಬಲೀಕರಣದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆಯುಧವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗಾಗಿ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು, ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ 'ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ'ವನ್ನು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಸಂಘಟನೆಯಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದರು; ಹಾಗೂ 'ಗುಲಾಮಗಿರಿ' ಮತ್ತು 'ಶೆತ್ಕಾರ್ಯಾಚಾ ಆಸೂಡ'ದಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆದರು. ಈ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಧ್ಯಯನವು ಫುಲೆ ಅವರ ಬಹುಮುಖಿ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಹಿಂದಿರುವ ಚಿಂತನಾಶೀಲ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಅವರ ಸಮಾನತೆ, ಮಾನವೀಯತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ತತ್ವಗಳು ಕೇವಲ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳಾಗಿರದೆ, ಸಮಕಾಲೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ಹೋರಾಟಗಳಿಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತ ಮತ್ತು ಪ್ರೇರೇಪಕವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಲೇಖನವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

KEYWORDS:

ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆ, ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ, ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣ, ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ.

1. ಪರಿಚಯ

19ನೇ ಶತಮಾನದ ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಜಾತಿ ಆಧಾರಿತ ಕ್ರೂರತೆ ಮತ್ತು ಅಸಮಾನತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ಸಂಕೀರ್ಣ ಜಾಲವಾಗಿತ್ತು, ಅಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯು ದಲಿತ-ಶೂದ್ರ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಮಾನವೀಯ ಗೌರವ, ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಅವಕಾಶಗಳಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೂರವಿರಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಒತ್ತೆಯಾಗಿಸಿತ್ತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಅವರು ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರಾಗಿರದೆ, ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಾಧಾರವನ್ನೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಚಿಂತಕರಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನುಭವಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರೇಪಿತರಾಗಿ, ಅವರು ಶಿಕ್ಷಣ, 'ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ'ದಂತಹ ಸಂಘಟನೆ, ಮತ್ತು 'ಗುಲಾಮಗಿರಿ'ಯಂತಹ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಬರಹಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಯುಧಗಳನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಛಿದ್ರಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಧ್ಯಯನವು ಫುಲೆ ಅವರ ಈ ಬಹುಮುಖಿ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಅದರ ಹಿಂದಿದ್ದ ಚಿಂತನಾಶೀಲ ಚೌಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಚಳುವಳಿಯ ಮೇಲಿನ ಶಾಶ್ವತ ಪ್ರಭಾವದೊಂದಿಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಲೇಖನವು ಫುಲೆ ಅವರ ಸಮಾನತೆ, ಮಾನವೀಯತೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ತತ್ವಗಳು ಕೇವಲ ಅವರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದೆ, ಸಮಕಾಲೀನ ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಂದಿಗೂ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಸ್ತುತ ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

2. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯು ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡ ಒಂದು ಸಂಕೀರ್ಣ ಮತ್ತು ಕ್ರೂರ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಚನೆ. ಇದರ ಮೂಲವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ವರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ವೃತ್ತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಇದ್ದರೂ, ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಅದು ಜನ್ಮಾಧಾರಿತ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಬದಲಾಯಿತು. ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿ 'ಗುಲಾಮಗಿರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಒಂದು ವಿದೇಶಿ ಆಕ್ರಮಣದ ಫಲವೆಂದು ವಾದಿಸಿದರು. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ, ಆರ್ಯರು (ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು) ಭಾರತದ ಮೂಲ ನಿವಾಸಿಗಳಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಶೂದ್ರರು ಮತ್ತು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೆಂದು ಮಾಡಿದರು. ಈ ವಾದವನ್ನು ಡಾ. ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಹೂ ವರ್ ದಿ ಶೂದ್ರಾಸ್?' ಮತ್ತು 'ದಿ ಅನ್‌ಟಚಬಲ್ಸ್' ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಆಳವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದರು. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ 'ಬ್ರೋಕನ್ ಮೆನ್' ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಕಾರ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯಗಳಾಗಿದ್ದು, ಹಿಂದೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಮಾಜದಿಂದ ಹೊರಗುಳಿದು, ನಂತರ ದಾಳಿಗೊಳಗಾಗಿ ಅದರ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಳಹಂತಕ್ಕೆ ದೂಡಲ್ಪಟ್ಟರು. ಈ ವಿದ್ವತ್ ವಾದಗಳು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯು ದೈವಿಕ ವಿಧಾನವಲ್ಲ, ಬದಲಾಗಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಶೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಂಘರ್ಷದ ಉತ್ಪನ್ನ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಕೇವಲ ಒಂದು ಆಯಾಮಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ನಾಶಮಾಡುವ ಒಂದು ಬಹು-ಆಯಾಮದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು ದೇವಾಲಯಗಳಿಂದ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ

ದೂರವಿಡಲಾಯಿತು. ಅವರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು 'ಕರ್ಮ' ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮೂಲಕ ಸಮರ್ಥಿಸಿ, ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಚಿಂತನೆಯನ್ನೇ ನಿಗ್ರಹಿಸಲಾಯಿತು. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, 'ಶುದ್ಧತೆ' ಮತ್ತು 'ಅಶುದ್ಧತೆ'ಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಹಳ್ಳಿಯ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲಾಯಿತು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಬಾವಿ, ರಸ್ತೆ, ಶಾಲೆಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಯಿತು. ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ, ಅವರನ್ನು ಕೇವಲ ಅತ್ಯಂತ 'ಕೀಳಾದ' ಮತ್ತು 'ಅಶುದ್ಧ' ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾದ ವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ (ಚರ್ಮಕಾರಿಕೆ, ಸ್ವಚ್ಛತಾ ಕಾರ್ಯ) ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವರು ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಯಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿ, ಶಾಶ್ವತ ಬಡತನ ಮತ್ತು ದಾಸ್ಯದ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದರು. ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಎಂ.ಎನ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸ್ ಅವರ 'ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣ' (Sanskritization) ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಕೆಳಜಾತಿಗಳು ಉಚ್ಚ ಜಾತಿಯ ನಡವಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಅನುಕರಿಸುವ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಏರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರೂ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೆ ಈ ಮಾರ್ಗವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

19ನೇ ಶತಮಾನದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪೇಶ್ವೆ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ತನ್ನ ಉಗ್ರತೆಯ ತುದಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತ್ತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ಅಸಹನೀಯವಾಗಿದ್ದು, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಮೇಲೆ ಅಮಾನವೀಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಹುಸಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಡೆಯಬೇಕು, ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆ ತೊಡಬೇಕು, ಬಾಯಿಯನ್ನು ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬಂತಹ ನಿರ್ದಯಣೀಯ ನಿಯಮಗಳು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅವರ ನೆರಳೂ ಸಹ ಅಶುದ್ಧವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಮಾನವೀಯ ದೌರ್ಜನ್ಯವೇ ಜ್ಯೋತಿರಾವ್ ಫುಲೆ ಅವರ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಚಿಂತನೆಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಯಿತು. ಅವರು ಅನುಭವಿಸಿದ ಈ ಅವಮಾನ ಮತ್ತು ಅಸಮಾನತೆಯು ಅವರನ್ನು ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಾಧಾರವನ್ನೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಚಿಂತಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಷನರಿಗಳ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಭಾವವು ಫುಲೆ ಅವರಿಗೆ ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಿಕ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರೂ, ಅವರ ಹೋರಾಟದ ಪ್ರೇರಣೆ ಮೂಲತಃ 19ನೇ ಶತಮಾನದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ದುಸ್ಥಿತಿಯ ಕಠಿಣ ವಾಸ್ತವವಾಗಿತ್ತು.

3. ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಅವರ ಬಾಲ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ವಿವಾಹ

ಬಾಲ್ಯ (Childhood): ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಅವರು ಏಪ್ರಿಲ್ 11, 1827ರಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಅವರ ತಂದೆ ಗೋವಿಂದರಾವ್ ಮತ್ತು ತಾಯಿ ಚಿಮ್ನಾಬಾಯಿ. ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಜನಿಸಿದ ಕೆಲವೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ತಾಯಿ ಚಿಮ್ನಾಬಾಯಿ ಕೊನೆಯುಸಿರೆಳೆದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಅವರ ಲಾಲನೆ ಪಾಲನೆ ಮಾಡಲು ಚಿಮ್ನಾಬಾಯಿ ಸೋದರಿ ಸಗುಣಾಬಾಯಿ ಇವರನ್ನು ಸಾಕಿ ಸಲಹುತ್ತಾರೆ. ಸಗುಣಾಬಾಯಿ ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಜಸೇವೆಯ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿದರು. ಅವರ ಕುಟುಂಬವು 'ಮಾಲಿ' (ತೋಟಗಾರರು) ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಅವರು ಹೂವುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆದು ಮತ್ತು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು. 'ಫುಲೆ' ಎಂಬ ಅಡ್ಡಹೆಸರು ಅವರ ಈ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಬಂದಿದೆ (ಫುಲ್ = ಹೂವು). ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೇ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಅವರು ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕ್ರೂರತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಒಮ್ಮೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ಕುಟುಂಬವು ಸಮಾಜದಿಂದ

ಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೊಳಗಾಯಿತು. ಈ ಘಟನೆಗಳು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಆಳವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿ, ಅಸಮಾನತೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದವು.

ಆರಂಭಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ (Early Education): ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರ ಜಾತಿಯ ಜನರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆಯುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅಪರೂಪ. ಆದರೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವ್ ಅವರ ತಂದೆ ಗೋವಿಂದರಾವ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಗನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲು ಬಯಸಿದರು. ಒಬ್ಬ ಮುಸ್ಲಿಂ ಗೆಳೆಯ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ, ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಅವರು ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಲು ಅವಕಾಶ ಪಡೆದರು. ಅವರು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿನ ಸ್ಕಾಟಿಷ್ ಮಿಷನ್ ಹೈಸ್ಕೂಲ್‌ನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು. 1847ರಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಸಮಾನತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದುಬಂತು. ಈ ಶಿಕ್ಷಣವು ಅವರನ್ನು ಸಮಾಜದ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ದುರಾಚಾರಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿತು.

ವಿವಾಹ (Marriage): ಕ್ರಿ.ಶ. 1840ರಲ್ಲಿ, ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಅವರು ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹವಾದರು. ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ವಿವಾಹವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ವಿವಾಹದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಅವರಿಗೆ 13 ವರ್ಷ ಮತ್ತು ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಅವರಿಗೆ ಕೇವಲ 9 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಾಗಿತ್ತು. ವಿವಾಹದ ನಂತರ, ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಅವರು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಅವರಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಓದುಬರಹ ಕಲಿಸಿದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವುದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪಾಪವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವ್ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮುರಿದರು.

4. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ನಿರ್ಮೂಲನೆಗಾಗಿ ಫುಲೆ ಅವರ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಕೊಡುಗೆಗಳು

19ನೇ ಶತಮಾನದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪೇಶ್ವೆ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯು ತನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರ ಮತ್ತು ಅಮಾನವೀಯ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಅವರು ಈ ದುಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿಯ ಮೂಲವನ್ನೇ ಅಲುಗಿಸುವ ಬಹುಮುಖಿ ಮತ್ತು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಹೋರಾಟವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಅವರು ಕೇವಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ದುಷ್ಟತೆಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸುವ ಸುಧಾರಕರಾಗಿರದೆ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಬುಡಧಾರವಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಂಘಟನೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ನೇರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೋರಾಟವನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಚಿಂತಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ವಿವರವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳೋಣ.

1. ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲಕ ಸಬಲೀಕರಣ

ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಅವರು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕ್ರೂರ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆಯುವ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತ ಆಯುಧವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದರು. ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವು ಕೇವಲ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರನ್ನಾಗಿಸುವ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿರದೆ, ಅದು ಸಮಾಜದ ಕತ್ತಲೆ ಮತ್ತು ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ನೋಡಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ "ಮೂರನೇ ಕಣ್ಣು" ಆಗಿತ್ತು. ಈ ಮಾಧ್ಯಮವು ಶೋಷಿತರಿಗೆ ಸುತ್ತಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು

ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಮತ್ತು ಅದರ ಹಿಂದಿರುವ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಬೌದ್ಧಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅವರು ನಂಬಿದ್ದರು.

- ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರವರ್ತಕ: ಅವರು 1840ರಲ್ಲಿ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಅವರನ್ನು ವಿವಾಹವಾದ ನಂತರ, ಅವರಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಓದುಬರಹ ಕಲಿಸಿದರು. ನಂತರ, 1848ರಲ್ಲಿ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಪುಣೆಯ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಬಾಲಕಿಯರ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಶಾಲೆಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು: ಮುಂದಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ, ಅವರು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಮೂರು ಬಾಲಕಿಯರ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಹುಡುಗರಿಗಾಗಿ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದರು. 1851ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಅವರ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 48 ಬಾಲಕಿಯರು ಓದುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ದಾಖಲೆಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇದು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಾಧನೆಯಾಗಿತ್ತು.

ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಗೈಲ್ ಓಂವೇದ್ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ, "ಫುಲೆ ಅವರು 1850ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಶಾಲೆಗಳು ಕೇವಲ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿರದೆ, ಅವು ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರತಿರೋಧದ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು." ಎಂದು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ.

2. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘಟನೆ: ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ

ಮಹಾತ್ಮ ಫುಲೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು ಒಂದು ಬಲಿಷ್ಠ ಚಳುವಳಿಯನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಲು, ಅವರು ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

- ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಾಪನೆ: ಅವರ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ಸಂಘಟನಾತ್ಮಕ ಕೊಡುಗೆಯೆಂದರೆ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 24, 1873ರಂದು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ 'ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ'ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದು. ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಸಮಾಜವು ಶೋಷಿತರಿಗೆ ಒಗ್ಗಟ್ಟಾದ ರಚನಾತ್ಮಕ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿತು. ಇದು ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಾದ್ಯಂತ ನೂರಾರು ಶಾಖೆಗಳು ತಲೆ ಎತ್ತಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜನರನ್ನು ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು. ಡಾ. ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜವನ್ನು "ಜಾತಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆದ ಮೊದಲ ಕ್ರಾಂತಿ" ಎಂದು ಕರೆದು, ಅದರ ಸಂಘಟನಾತ್ಮಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮುಕ್ತ ಕಂಠದಿಂದ ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ.

3. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹೋರಾಟ: ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಬರಹಗಳು

ಫುಲೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಬರಹಗಳ ಮೂಲಕ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬುಡವನ್ನೇ ಅಲುಗಿಸಿದರು. ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ, ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಬೌದ್ಧಿಕ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದವು.

- 'ಗುಲಾಮಗಿರಿ' (Slavery, 1873): ಇದು ಅವರ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿ. ಜೂನ್ 1,

1873ರಂದು ಪ್ರಕಟವಾದ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ, ಅವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು 'ಆರ್ಯ ದಂಡಿಗಳು' ಎಂದೂ, ಶೂದ್ರರು ಮತ್ತು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಭಾರತದ ಮೂಲ ನಿವಾಸಿಗಳು ಎಂದು ವಾದಿಸಿ, ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮೂಲವನ್ನೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು.

- 'ಶೆತ್ಕಾರ್ಯಾಚಾ ಆಸೂಡ' (The Cultivator's Whipcord, 1883): 1883ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಅವರು ಜಾತಿ ಶೋಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ವರ್ಗ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸಿ, ಜಮೀನ್ದಾರರು ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹೇಗೆ ರೈತರನ್ನು ದೋಚುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದರು.
- 'ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸತ್ಯಧರ್ಮ ಪುಸ್ತಕ' (1891): ಇದು ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದು, ಫುಲೆ ಅವರ ಮರಣದ ನಂತರ 1891ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು.

ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ರೋಸಲಿಂಡ್ ಓ'ಹ್ಯಾನ್ಲನ್ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ, "1873ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಗುಲಾಮಗಿರಿ'ಯು ಕೇವಲ ಒಂದು ಟೀಕೆಯಾಗಿರದೆ, ಅದು ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನೇ ಪುನರ್-ರಚಿಸಿದ ಒಂದು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ದಾಖಲೆ." ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

4. ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆ

ಫುಲೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ನೇರ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ನೋಡಬಹುದು.

- ವಿಧವಾ ವಿವಾಹದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ: ಅವರು ವಿಧವಾ ವಿವಾಹದ ನಿಷೇಧವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ, ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜವು 1863ರಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ವಿಧವೆಯ ವಿವಾಹವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿತ್ತು. ಇದು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿತ್ತು.
- ಅಂತ್ಯೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತ ಶಾಹಿಯ ವಿರೋಧ: ಅವರು ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಅಂತ್ಯಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು (1870ರಲ್ಲಿ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪುರೋಹಿತರನ್ನು ಕರೆಯದೆ, ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಸದಸ್ಯರ ನೆರವಿನಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಿದರು. ಇದು ಪುರೋಹಿತರ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿಸಿದ ಒಂದು ಪ್ರತೀಕಾತ್ಮಕ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿತ್ತು.
- ಬಾವಿಯನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕಗೊಳಿಸುವುದು: ಅವರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಬಾವಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೆ ತೆರೆದಿಟ್ಟರು. ಇದು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಮೂಲಭೂತ ಆಧಾರವಾದ 'ಶುದ್ಧ-ಅಶುದ್ಧ'ತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ನೇರವಾದ ಧಿಕ್ಕಾರವಾಗಿತ್ತು.
- ಅಂತರ್ಜಾತಿ ವಿವಾಹ: ಅವರ ಅತ್ಯಂತ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರತೀಕಾತ್ಮಕ ಕ್ರಿಯೆಯೆಂದರೆ ಫೆಬ್ರವರಿ 1889ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದತ್ತುಪುತ್ರ ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ಅವರ ವಿವಾಹವನ್ನು ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಹುಡುಗಿಯೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸಿದ್ದು. ಇದು ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಅಂತ್ಯಗಾಮಿ (endogamous) ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಸವಾಲು ಹಾಕಿತ್ತು.

ಇತಿಹಾಸಕಾರ ಡಿ. ಸಿ. ಅಹಿರೆ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಂತೆ, "1889ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಫುಲೆ ಅವರ ದತ್ತುಪುತ್ರನ ಅಂತರ್ಜಾತಿ ವಿವಾಹವು ಕೇವಲ ಒಂದು ವೈಯಕ್ತಿಕ ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿರದೆ, ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಡಿಪಾಯವನ್ನೇ ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡಿದ

ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಹೇಳಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು."

ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಅವರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಸಿದ ಹೋರಾಟ ಕೇವಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗಿರದೆ, ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಾಧಾರವನ್ನೇ ಕದಡಿದ ಬೌದ್ಧಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು "ಕೇವಲ ದಾನಧರ್ಮವಲ್ಲ, ಜಾತಿಯ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ರಚನೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ ಬಂಡಾಯ" ಎಂದು ಗೈಲ್ ಓಮ್‌ವೆದ್ತ್ ಅವರು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. 1873ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜವು, ವಿದ್ವಾಂಸ ರೋಸಲಿಂಡ್ ಓ'ಹ್ಯಾನ್ಲನ್ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ, "ಶೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಅವಮಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮೇಲೆ ಆಧಾರಿತವಾಗಿ ದಲಿತರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದ ಮೊದಲ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಪ್ರಯತ್ನ" ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಕೃತಿ ಗುಲಾಮಗಿರಿ (1873) ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು "ಶೋಷಣೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ" ಎಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು 'ಹರಿಜನರು' ಅಲ್ಲ, 'ದಲಿತರು'—ಒತ್ತಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದಮನಕ್ಕೊಳಗಾದವರು ಎಂದು ಮೊದಲು ಕರೆದವರು ಫುಲೆ ಅವರೇ ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಎಲಿನರ್ ಝೆಲಿಯಟ್ ಅವರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಫುಲೆ ಅವರ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು "ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಒಳಗೇ ನಡೆದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದಂಗೆ" ಎಂದು ಡಿ. ನಾಗರಾಜ್ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಫುಲೆಯವರನ್ನು "ನನ್ನ ಗುರು" ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿ, ಅವರ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಂಘಟನೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಮುಖಂಡತ್ವದ ಮೂಲಕ ಫುಲೆ ಅವರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಅಳಿವಿಲ್ಲದ ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕಿದರು.

5. ಫುಲೆ ಅವರ ಕೊಡುಗೆಯ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವ

ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಅವರ ಕೊಡುಗೆಯು ಅವರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದೆ, ಅದು ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ-ರಾಜಕೀಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಾಶ್ವತ ಆಧಾರಸ್ತಂಭವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ. ಅವರ ಪ್ರಭಾವವು ಡಾ. ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಮೇಲೆ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು, ಫುಲೆ ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ "ಗುರು" ಎಂದು ಗೌರವಿಸಿ, 'ಗುಲಾಮಗಿರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೋರಾಟದ ಬಲವಾದ ಅಡಿಪಾಯವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಫುಲೆ ಅವರ ಪ್ರಭಾವವು ದಲಿತ ಚಳುವಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದೆ; ಅವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಚಳುವಳಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜರ್ಷಿ ಶಾಹು ಮಹಾರಾಜ್ ಅವರಂತಹ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಳುವಳಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ, 'ಶೆತ್ಕಾರ್ಯಾಚಾ ಆಸೂಡ'ದಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ವರ್ಗ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸುವ ಮೂಲಕ, ರೈತಾಪಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಜವಾದಿ ಚಿಂತನೆಗಳಿಗೂ ಆರಂಭಿಕ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ನೀಡಿದರು. ಸಮಕಾಲೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಅವರ 'ಮೂಲನಿವಾಸಿ' ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ದಲಿತ ಸಮುದಾಯಗಳ ರಾಜಕೀಯ ಗುರುತಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿನ ಮೀಸಲಾತಿ ನೀತಿಗೆ ತಾತ್ವಿಕ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಅವರ ಸಮಾನತೆ, ಮಾನವೀಯತೆ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಇಂದಿಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ಹೋರಾಟಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಜೀವಂತ ಬೆಂಕಿಯಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ.

6. ಸಮಾರೋಪ

ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಅವರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯವು ಕೇವಲ 19ನೇ ಶತಮಾನದ

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯ ಒಂದು ಅಧ್ಯಾಯವಾಗಿರದೆ, ಅದು ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಆಳವಾದ ಮತ್ತು ಶಾಶ್ವತವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಹೋರಾಟವಾಗಿದೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಕ್ರೂರತೆಯನ್ನು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ಫುಲೆ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಪಡೆದ ಬೌದ್ಧಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಾಧಾರವನ್ನೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ಶಿಕ್ಷಣ, ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ನೇರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ದೋಷವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸದೆ, ಅದನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಶೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೋಸದ ಸಂಯೋಜನೆಯೆಂದು ಬಯಲಿಗೆಳೆದರು.

ಅವರ ಈ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಹೋರಾಟದ ಪರಂಪರೆಯು ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ–ರಾಜಕೀಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅಳಿಸಲಾಗದ ಗುರುತನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದೆ; ಅವರು ದಲಿತ ಚಳುವಳಿಯ 'ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಿ' ಮತ್ತು ಡಾ. ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರಿಗೆ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಿದ ಗುರುವಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಚೌಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ಸಂಘಟನಾತ್ಮಕ ಮಾದರಿಯು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಬಲವಾದ ಅಡಿಪಾಯವನ್ನು ಹಾಕಿತು, ಅಲ್ಲದೆ, ಅವರ ಚಿಂತನೆಗಳು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಚಳುವಳಿ, ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಪೆರಿಯಾರ್ ಚಳುವಳಿ ಹಾಗೂ ರೈತಾಪಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಜವಾದಿ ಚಳುವಳಿಗಳ ಮೇಲೂ ಗಾಢವಾದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದವು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ಫುಲೆ ಅವರ ಪರಂಪರೆಯು ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಡಗಿರದೆ, ಇಂದಿಗೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ಜಾತಿ ಆಧಾರಿತ ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಜೀವಂತ ಬೆಂಕಿಯಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದೆ. ಅವರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಮತ್ತು ಶೋಷಿತರ ಮೊದಲ ಮಾನವೀಯ ಧ್ವನಿಯಾಗಿದ್ದು, ಸಮಾನತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯದ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ನೀಡಿದ ಅವರ ಕೊಡುಗೆ ಅಳಿಸಲಾಗದದ್ದಾಗಿದೆ. ಅವರು ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿರದೆ, ಒಂದು ಚಳುವಳಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಒಂದು ಜಾಗೃತಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಚಿರಂಜೀವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮರೆಯುವಹಾಗಿಲ್ಲ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್, ಬಿ.ಆರ್., (1936), ಅನ್ನಿಹಿಲೇಶನ್ ಆಫ್ ಕಾಸ್ಟ್ (Annihilation of Caste). ಮುಂಬೈ.
2. ದೇಶಾಯಿ ಜಿ.ಹೆಚ್., (1961), ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಚಳವಳಿ (Social Reform Movement in Maharashtra). ಪುಣೆ.
3. ಜಾಧವ್, ನರೇಂದ್ರ., (2003) ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು: ನನ್ನ ಕುಟುಂಬದ ಜಯಶೀಲ ಪಯಣ (Untouchables: My Family's Triumphant Journey Out of the Caste System in Modern India). ನವದೆಹಲಿ: ವೈಕಿಂಗ್.
4. ಕೀರ್, ಧನಂಜಯ. (1974) ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿರಾವ್ ಫುಲೆ: ಭಾರತೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯ ತಾತ (Mahatma Jotirao Phule: Father of the Indian Social Revolution). ಮುಂಬೈ: ಪಾಪ್ಯುಲರ್ ಪ್ರಕಾಶನ್.
5. ಓಮ್ವೆಡ್, ಗೈಲ್., (1994), ದಲಿತರು ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಕ್ರಾಂತಿ: ಡಾ. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಮತ್ತು ವಸಾಹತು ಕಾಲೀನ ಭಾರತದ ದಲಿತ ಚಳವಳಿ (Dalits and the Democratic Revolution: Dr. Ambedkar and the Dalit Movement in Colonial India). ನವದೆಹಲಿ: ಸೇಜ್ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್.
6. ರೋಸಲಿಂಡ್. ಓ'ಹಾನ್ಲಾನ್.,(1985) ಜಾತಿ, ಸಂಘರ್ಷ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತ: 19ನೇ ಶತಮಾನದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತದ ಜ್ಯೋತಿರಾವ್ ಫುಲೆ ಮತ್ತು ತಳಜಾತಿ ಪ್ರತಿರೋಧ (Caste, Conflict and Ideology: Mahatma Jotirao Phule and Low Caste Protest in Nineteenth–Century Western India). ಕೇಂಬ್ರಿಡ್ಜ್: ಕೇಂಬ್ರಿಡ್ಜ್ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ ಪ್ರೆಸ್.
7. ಫುಲೆ, ಜ್ಯೋತಿರಾವ್ ಗೋವಿಂದರಾವ್., (1873), ಗುಲಾಮಗಿರಿ (Gulamgiri/Slavery). ಪುಣೆ.
8. ಫುಲೆ, ಜ್ಯೋತಿರಾವ್ ಗೋವಿಂದರಾವ್., (1881.) ಶೇತ್ಕರ್ಯಾಚಾ ಅಸೂದ್ (Shetkaryacha Asud / Cultivator's Whipcord). ಪುಣೆ.
9. ಜೆಲಿಯಾಟ್, ಎಲಿಯನರ್., (1992) ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಂದ ದಲಿತರ ವರೆಗೆ: ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಚಳವಳಿಯ ಕುರಿತ ಪ್ರಬಂಧಗಳು (From Untouchable to Dalit: Essays on the Ambedkar Movement). ನವದೆಹಲಿ: ಮನೋಹರ.

Funding:

This study was not funded by any grant.

Conflict of interest:

The Authors have no conflict of interest to declare that they are relevant to the content of this article.

About the License:

© The Authors 2024. The text of this article is open access and licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.